

הרב יצחק איזיק הלוי הרצוג

הצעות למעמד זכר להקהל תשי"ג

ראשי פרקים

- א. כהנים בחצוצרות
- ב. הצעה לסדר היום
- ג. ברכות התורה

א. כהנים בחצוצרות

הנה כבר בשנת תש"ה יצאה חוברת 'הקהל' שבה נדפסו כמה מאמרים בחדושי תורה על ענין הקהל ובתוכה מאמר ממני. שם העליתי שיש למצוה זו תשלומין, ובדיעבד לאו דווקא ביום השני של סכות, [או ביתר דיוק לאו דווקא במוצאי יום טוב ראשון של חג], וכבר בימי הבית היו מאחרין יום הקהל כשחל להיות בשבת, ועיין שם. כבר בחוברת הנ"ל העירוני, שצ"ע אם להנהיג שיעמדו כהנים בכל פינה בירושלים כמו שעשו בזמן הבית, להריע בחצוצרות כדי להקהיל את העם, כמפורש בתוספתא בסוטה פ"ז ה"ח. ואולם ברמב"ם בהל' חגיגה ג, ד כתוב סתם "תוקעין בחצוצרות", משמע בין כהנים בין ישראלים. וכעת אינני רואה שום הפסד שיעשו זכר גם לזה, ואדרבה הדרת קודש הוא. על כן אני מציע שיעמידו מנגנים יראי שמים שיריעו בחצוצרות, במקומות ידועים בירושלים, ובמקומות הסמוכין להר-ציון. [וכבר נהגו בכל ישראל שמריעין בכלי זמר בחגיגת סיום ספר תורה, כמובן בימות החול].

* בקובץ הקהל שיצא לקראת מעמד זכר להקהל תש"ו, כתב הריא"ה הרצוג מאמר ובו בירורים הלכתיים בנושא. הדברים פורסמו בספרו: פסקים וכתבים או"ח ב, ירושלים: מוסד הרב קוק ויד הרב הרצוג, תשמ"ט, סימן צה. לקראת מעמד זכר להקהל תשי"ג חזר והוסיף עוד בירורים שפורסמו בספרו שם סימן צו-צז עמ' תל-תלג.

ב. הצעה לסדר היום

בהתאסף הקהל על הר-ציון במקום המיועד לכך יעמוד איש עתי, מיועד לכך, ויקרא נוסח זה [בלי שם ומלכות], "ברוך שהחיינו וקיימנו לזמן הזה. הננו עושים זכר למצות הקהל שעשו אבותינו בזמן שבית המקדש היה קיים והננו לומדים סדר הקהל ככתוב בספר משנה תורה לרבינו משה בן מימון ז"ל, ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנזכה במהרה לקיים מצות הקהל בכל דקדוקיה ופרטיה, בבית המקדש שייבנה במהרה בימינו". ואז קורא, הוא, או אחר, בקול רם כל הפרק השלישי בהלכות חגיגה. אח"כ מוציאים ספר תורה בטכס חגיגי ומעלים אותו על הבימה בשירה [אך לא בכלים מפני טעם מובן], והקורא בתורה שהוא ג"כ צריך להיות מוכן מראש, לא יברך בבקר באותו היום ברכות התורה ויכוין שלא לצאת באהבה רבה, והוא יברך לא הברכות שמברכין על קריאת התורה בציבור, אלא ברכות התורה: אקב"ו לעסוק בדברי תורה, והערב נא וגו', ואשר בחר בנו וגו', [עיין משנה ברורה, ביאור הלכה, סימן מז סע' ו ד"ה פוטר], ובכדי שיהא ניכר שאינו אלא זכר בעלמא, לא יקרא כל הסדר שהמלך היה קורא, אלא יקרא מתחילת ספר דברים על הסדר עד סוף פרשת שמע [דברים ו, ט], ופוסק. ומאותו הטעם הנ"ל, לא יאמר שבע הברכות שהמלך היה אומרן (סוטה מא ע"א), אלא מחזירים ספר התורה לאה"ק, ומתפללים בחזרת הש"ץ תפלת מוסף, [וידאגו לכך מקודם שיימצאו עכ"פ עשרה שלא התפללו עוד מוסף], ואח"כ קורא הש"ץ מזמורי תהלים הללו: פד [מה ידידות וגו'], ק [מזמור לתודה], קמט, קן.

יזהרו שיהא מקום תפלה מיוחד לנשים ולא תהא ח"ו תערובת, כמו שנזהרו בזה בזמן המקדש ע"י ה"תיקון הגדול שעשו" (סוכה נא ע"ב).

הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו, ושם נעשה את כל סדר הקהל כמצווה עלינו מפי תוה"ק שבכתב ובעל פה. אמן.

כל הנ"ל טעון הסכמת כ"ג במועצה המורחבת של הרבנות הראשית לישראל שליט"א.

ג. ברכת התורה

כוונתי היתה טהורה בתכלית, לכבודה של תורתנו הקדושה והטהורה, שבמעמד חגיגי כזה, זכר להקהל בראש הר-ציון, שהוא עצמו זכר למעמד הר סיני, כדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בהל' חגיגה (ג, ו), אין זה כבוד התורה שיקראו בה בלי שום ברכה, ואיני מבין למה חושש כ"ג שהקורא בתורה ישאר כ"כ זמן בלי ברכות התורה (עיין בתשובה הקודמת). הלא כל המשך הזמן הוא מתפלת שחרית עד לקרה"ת, ומה מונע ממנו ללמוד תורה בהרהור, והלא נפסק בשו"ע או"ח סימן מז, ג שהמהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך, ומה בכך אם פעם אחת לשבע שנים לא נחמיר כהגר"א (בביאורו עיי"ש) ומשום כבוד התורה. ואם כי כדאים הם גאוני וצדיקי גליצא לסמוך עליהם לענין הקריאה בלא ברכה (שנהגו לקרוא בליל הושענא רבא ספר דברים בלי ברכות), מכל מקום במעמד חגיגי כזה, כבוד התורה הוא שיברכו ישראל עליה, וע"כ המצאתי דבר זה.

אך אני נמלך בי עכשיו, שאפשר לתקן שיברך ממש לפני ולאחריה, כדרך שהקורא בציבור מברך, אלא בצורה של לימוד תושבע"פ. היינו שיתחיל לקרוא ברמב"ם פרק י"ב [מהלכות תפלה] "משה רבינו תיקן להם לישראל וכו' עד הלכה ה' והיא בכלל, כל אחד וכו', ואח"כ כל אחד וכו', ואח"כ אומר ברכו את ה' המבורך וכל העם עונים ברוך ה' המבורך לעולם ועד וחוזר ומברך ברוך" וכו', ומתחיל לקרוא בתורה וקורא עד הסוף וגולל הספר, ושוב חוזר לפנים ספר הרמב"ם וקורא בו "ומברך ברוך אתה וכו' נותן התורה".

ובזה הכל מתוקן. וכדאי הוא הגאון הריעב"ץ ז"ל בשאילת יעב"ץ א סימן פא לסמוך עליו, שהקורא בתלמוד או בפוסקים מותר לו לקרוא הברכות באזכרותיהן. ואם כי נתן שם טעם שצריך ללמוד כדי שידע אותן היטב, במטבע ארוכה, מכ"מ מסתבר שלא ניתן הדבר לשיעורין. והעיקר, כנראה מהפוסקים ז"ל, שהאיסור בברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן, כיון שאומר דרך שבח ותהלה (עיין סי' רטו במג"א ס"ק ו ובמ"ב שם ס"ק כ).

ועוד נ"ל, שבעצם הדבר יש ספק, שמא צריך לברך על כל קריאה בס"ת - משום חיבוב הדבר - בלי ברכה, אבל מידי ספק לא יצא. ועיין בשו"ת עמק

הצעות למעמד זכר להקהל תשי"ג

הלכה להגאון ר' יהושע האדמו"ר מדז'יקוב ז"ל, אבל ספק יש, וגם עכ"פ ספק שמא הלכה כהיעב"ץ ז"ל, ובס"ס לחיובא ודאי שמברכין.

ואל תשיבני מפסקו של החיי אדם ז"ל בכלל ה סעיף ו (שפסק שגם בס"ס לחיובא אמרינן ספק ברכות להקל), שלא כתב אלא מדעתו, בלשון "נ"ל", ואין לו ראיה. ולענ"ד שבס"ס לחיובא ודאי מברכין. ויש גם לחלק מפסקו של החיי אדם ז"ל. (ועיין פרי מגדים בפתיחה כוללת להל' ברכות ובלבוש סימן יז, ג).

ואולם אינני אומר קבלו דעתי, אלא שהדבר יובא לפני המועצה המורחבת שתזמן לשם קביעת סדר הזכר להקהל, וכאשר יוחלט ברוב דעות כן יקום.